

ЛИСТИ ДМИТРА ДОРОШЕНКА
ДО ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА
ПІСЛЯВОЄННОГО ЧАСУ З АРХІВУ УВАН У США

У фонді визначного бібліографа, літературознавця та історика Визвольного руху Володимира Дорошенка (1879—1963) в архіві УВАН у США зберігаються серед не менше двох десятків тисяч листів інших кореспондентів десять листів видатного історика України, державного та громадсько-політичного діяча Дмитра Дорошенка. Ці листи написані у 1946—1950 роках і стосуються часів європейської еміграції (Німеччина) та перебування Дмитра Івановича в Канаді (Вінніпег), а Володимира Вікторовича — в США (Філадельфія). Хронологічно вони розподіляються так: 1 — 17. VII. 1946; 2 — 12. VIII. 1946; 3 — 12. XI. 1946; 4 — 17. 05. 1947; 5 — 18. XI. 1949; 6 — 28. XI. 1949; 7 — 24. XII. 1949; 8 — 29. XII. 1949; 9 — 4. III. 1950; 10 — 23. III. 1950. Можна думати, що це всі збережені листи останніх років життя Д. Дорошенка до В. Дорошенка.

Про Дмитра Дорошенка Володимир Вікторович залишив спогади, друковані у 12-ти числах газети „Свобода“ 1952 р.¹ до річниці смерті Дмитра Івановича. Написані вони на широкому тлі українського визвольного руху від початку ХХ ст. до 1951 р. Познайомилися вони у Москві 1903 р., коли обидва вже активно співпрацювали у львівських виданнях М. Грушевського — передусім у „Літературно-науковому вістнику“. В. Дорошенко вчився у Московському університеті, Дмитро Іванович — у Петербурзькому. Ініціатором знайомства був автор „Історії України“. Згодом разом були на знаменитих українознавчих курсах НТШ у Львові влітку 1904 р. Зустрічалися у Львові, коли В. Дорошенко 1908 р. назавжди емігрував з Наддніпрянщини. В часи Другої світової війни і після неї працювали разом у Празі в Музеї визвольної боротьби України, де багато зустрічалися. Зрештою, іноді зустрічалися і у Мюнхені та підмюнхенських таборах ДіПі перед від'їздом до Північної Америки. Публіковані листи стосуються останнього періоду їхнього листування. Листування до 1908 р. В. Дорошенка залишилося на підросійській Україні і загинуло. Листування 1908—1945 років Володимир Вікторович також мусив залишити у Празі. У згаданих спогадах В. Дорошенко цитує три листи Дмитра Дорошенка до себе. По одному

¹ Дорошенко В. Мої взаємини з проф. Д. Дорошенком // Свобода.— 1952.— Ч. 96—98, 102—105, 108—112.— 16—18, 23—26, 29—30 квіт., 1—3 трав.— С. 2.

реченню наведено з листів Дмитра Івановича від 28. XI. 1949 р. та 4. III. й 23. III. 1950 р.

Епістолярна спадщина Д. Дорошенка надзвичайно багата та зберігається вона як у вітчизняних, так і у закордонних архівних та бібліотечних колекціях (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України в Києві, Центральний державний архів громадських об'єднань України в Києві, Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Центральний державний історичний архів України у Львові, відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, Державна бібліотека Пруської культурної спадщини (Німеччина, Берлін), Архів Університету Гумбольдта (Німеччина, Берлін), Таємний державний архів Пруської культурної спадщини (Німеччина, Берлін), Федеральний архів Німеччини (Німеччина, Берлін), Бібліотека та архів Канади (Канада, Оттава), Архів Осередку української культури і освіти (Канада, Вінніпег), Архів Української вільної академії наук (США, Нью-Йорк), Архів Української вільної академії наук (Канада, Вінніпег) та ін.). Щоправда, на сьогодні листування опубліковано фрагментарно та потребує подальшого вивчення і повного видання².

Про емігрантське життя В. Дорошенка писали принагідно. З літератури про Д. Дорошенка за 1945—1951 рр. виділяються дуже незнач-

² Борщак І. Листи Д. Дорошенка до С. Мельгунова // Україна (Париж).— 1951.— Ч. 6.— С. 485—486; Бурім Д. В. Два погляди на історію конфлікту 1930—1931 років в Українському науковому інституті в Берліні (листи Д. Дорошенка та О. Скорописа-Йолтуховського до Голови НТШ у Львові І. Раковського в справі конфлікту в УНІ-Б) // Наукові записки: Збірник праць молодих учених та аспірантів / Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.— К., 1997.— Т. 2.— С. 474—490; його ж. Еволюція ідейно-політичних поглядів Дмитра Дорошенка та його участь в українському гетьманському русі // Сумський історико-архівний журнал.— 2012.— № XIV—XV.— С. 95—113; його ж. Епістолярні джерела української еміграції. Листи Дмитра Дорошенка до Миколи Стороженка (1925—1928 рр.) // Український археографічний щорічник. Нова серія.— К., 2012.— Вип. 16/17.— С. 438—530; його ж. Наука та політика в житті української еміграції. Листи Дмитра Дорошенка до Сергія Шелухина // Київська старовина.— 2012.— № 2.— С. 98—113; Вячеслав Липинський. Архів / Ред. І. Коровицький.— Філадельфія, 1973.— Т. 6: Листи Дмитра Дорошенка до Вячеслава Липинського.— 452 с.; Липинський В. З епістолярної спадщини. Листи до Д. Дорошенка, І. Кривецького, Р. Метика, О. Назарука, С. Шелухина.— К., 1996.— 200 с.; Дмитро Дорошенко про Михайла Грушевського (Невідомий лист Д. Дорошенка) / Підгот. до друку, передм. і приміт. Г. Кураса // Сіверянський літопис.— 2002.— № 4.— С. 52—54; Ісаїв П. Листи Д. Дорошенка до В. Липинського з часу від 6. VII.— 7. IX. 1918 р. // Український історик (Нью-Йорк; Мюнхен).— 1968.— № 1—4.— С. 146—150; З епістолярної спадщини Д. І. Дорошенка. Листи Д. І. Дорошенка до М. М. Грінченко 1923—1926 рр. // Дорошенко Д. І. Огляд української історіографії. Державна школа: Історія. Політологія. Право.— К., 1996.— С. 223—255; Оглоблин О. З листів Дмитра Дорошенка до Олександра Оглоблина // Український історик.— 1965.— № 3—4 (7—8).— С. 84—88; 1966.— № 1—2 (9—10).— С. 102—106; Заруба В. М. Листи Дмитра Дорошенка до Дмитра Яворницького // Архіви України (Київ).— 1991.— № 4.— С. 45—50; Пиріг Р. Я., Бурім Д. В. З епістолярної спадщини Дмитра Дорошенка: листи до Євгена Вирового // Студії з архівної справи та документознавства.— К., 1996.— Т. 1.— С. 141—152; Соловйова В. В. Український посол у Німеччині барон фон Штейнгель та його листи до Д. Дорошенка // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія „Історія, економіка, філософія“ / Гол. ред. Ю. І. Терещенко.— К., 2003.— Вип. 7—8.— С. 108—119; окремі листи Д. Дорошенка до К. Студинського опубліковані у вид.: У півстолітніх змаганнях: Вибрані листи до Кирила Студинського (1891—1941).— К., 1993.— 768 с.; Федорук Я. Книгозбірні та архіви Дмитра Дорошенка: слідами одного інскрипту В'ячеслава Липинського // Український археографічний щорічник. Нова серія.— К., 2007.— Вип. 12.— С. 271—298 та ін.

ні за обсягом дослідження Любомира Винара³. Канадський період життя висвітлений у них дуже принагідно. Радше — це навіть не монографії, а великі історіографічні статті. З українських дослідників незалежної України про Дмитра Івановича багато писав і друкував архівні матеріали Дмитро Бурім⁴. А розпочав наукове дорошенкознавство Олександр Оглоблін, надрукувавши 1966 р. листи Д. Дорошенка до себе⁵. Вони стосувалися початків європейського етапу еміграції науковців-українців.

Попри те, що Д. Дорошенка ми знаємо передусім як історика, він також, як і В. Дорошенко, займався бібліографією української книжки. І сам Володимир Вікторович відносив автора „Огляду української історіографії“ до видатних українських бібліографів. Бо ж і його „Огляд української історіографії“ й „Історія України“ та інші монографії містили багато посилань на літературу та їх аналіз. Крім того, Д. Дорошенко був автором кількох бібліографічних покажчиків, один з яких „Указатель источников для ознакомления с Южной Русью“ фактично розпочинав модерну добу української бібліографії, ставши настільною книгою для сотень українознавців-почтаківців. В. Дорошенко відзначав, що багато вчених і громадських діячів перед революцією з неволі ставали фахівцями в різних суміжних галузях гуманітарних знань. Він писав: „Така вже доля тоді мало не кожного нашого вченого, що він мусів розпорозувати свої сили на популярно-інформаційну роботу. Вимагали того від них невідрадні умови нашого національного життя, коли робітників було мало і кожний діяч мусів кидатися на всі боки, щоб заламати, по слову Великого Каменяра, ту чи іншу прогалину в народній праці — громадській, просвітній і науковій. Так мусіли робити і найвизначніші наші люди — й Іван Франко і Михайло Грушевський“⁶. Д. Дорошенка Володимир Вікторович порівнював з І. Франком і М. Грушевським. Відчувалася велика повага Володимира Вікторовича до свого тезки за прізвищем. Бо з контексту виходило, що і Дмитро Дорошенко такий же „найвизначніший“ чоловік українського культурного життя, як і два лідери Наукового товариства ім. Шевченка.

Цікаво, В. Дорошенко писав, що одночасно з Д. Дорошенком готував подібний покажчик для самоосвіти українських студентів у Москві, під час навчання у Московському університеті, але так його і не довів до

³ Винар Л. Дмитро Дорошенко — видатний дослідник української історіографії і бібліографії // Український історик.— 1982/1983.— Ч. 1—2/1.— С. 40—78; його ж. Дмитро Іванович Дорошенко: життя і діяльність (у 50-ліття смерті) // Там само.— 2001.— Ч. 1—4.— С. 9—68.

⁴ Бурім Д. Два „німецькі“ періоди життя і діяльності професора Дмитра Дорошенка у його листуванні з Євгеном Бачинським // Загартована історія. Ювілейний збірник на пошану професора Надії Іванівни Миронець з нагоди 80-ліття від дня народження: Збірник наукових праць / Упоряд. В. І. Піскун.— К., 2013.— С. 285—320; його ж. Дружина історика. Листи Миколи Миколайовича Аркаса-Молодшого до Наталії Михайлівни Дорошенко // Ucraina Magna.— К., 2017.— Т. II: Українська жінка у інонаціональному середовищі: побутовий та громадянський прояви.— С. 358—391.

⁵ Оглоблін О. З листів Дмитра Дорошенка до Олександра Оглобліна // Український історик.— 1965.— № 3—4 (7—8).— С. 84—88; 1966.— № 1—2 (9—10).— С. 102—106.

⁶ Дорошенко В. Пам'яті українських бібліографів (смерть Дм. Дорошенка й З. Кузельї.— 25-ліття смерті Ів. Калиновича.— 70 народження Ів. Кревецького.— 40-ліття смерті М. Комарова й Ів. Ем. Левицького) // Науковий збірник УВАН у США.— Нью-Йорк, 1953.— Т. II.— С. 176.

видання, бо не стало грошей спонсорів на втілення цього проекту у життя⁷. Натомість Д. Дорошенкові допоміг Олександр Лотоцький — лідер громади українців у російській столиці, і покажчик Дмитра Івановича вийшов у світ.

Особисто познайомилися вони тоді ж, під час перших бібліографічних своїх робіт і про що згадав в одному з листів Дмитро Іванович. Отже, на кінець 1940-х виповнювалося майже 50 років творчим контактам двох видатних науковців. А обидва були не лише науковцями, але й непересічними громадсько-культурними діячами, лідерами певних напрямів політичної думки. Попри майже одноліцтво (між ними було лише три роки різниці), політичні уподобання обох були відмінними. Дмитро Дорошенко — консерватор, Володимир Дорошенко мав соціал-демократичні уподобання. Проте і сам Володимир Вікторович радше був консерватором серед соціалістів, займаючи центральню-праву нішу в національному соціал-демократичному русі. Якщо Дмитро Іванович тяжів перед революцією до радикальних демократів С. Єфремова, але, згідно з тодішньою модою, визнавав себе соціал-демократом, то В. Дорошенко був консерватором серед лівих соціалістів, утворюючи реформістський блок у середовищі УСДРП разом з А. Жуком, В. Степанківським, О. Назарівим, що воював з ортодоксальним більшовизмом⁸. Під час Української революції Д. Дорошенко стає гетьманцем-монархістом і переходить на платформу право-консервативного гетьманського руху В. Липинського. В. Дорошенко відійшов від безпосередньої політики після завершення періоду СВУ (1914—1918), але орієнтувався на погляди М. Грушевського, опосередкованим учнем якого його варто вважати. Отже, попри певну різницю у політичних уподобаннях, вони радше обидва були центристами, які ситуативно обирали децю інші партійні середовища, але не ставилися до тих середовищ ортодоксально. Шукали згоди між „буржуазними“ українцями, а не шанували класовості, як лідер УРСДРП Л. Юркевич. Не мав рис винятковості і ексклюзивного ставлення до свого політичного кредо і Дмитро Іванович. Будучи гетьманцем і людиною, яка історіографічно уклала канон гетьмансько-державницької історіографії, він, на відміну від В. Липинського, не відмежовував людей на прихильників і ворогів гетьманської ідеї, а перебував у дружніх взаєминах з різними політичними середовищами, особливо з колишніми соціалістами-федералістами, бо за своєю суттю був позапартійною людиною, яка національний інтерес розглядала як підставу для спільної акції усіх українських сил.

І Дмитро, і Володимир Дорошенки стояли біля джерел творення УВАН. Дмитро Іванович безпосередньо, ставши першим президентом УВАН у Німеччині, Володимир Дорошенко опосередковано, тримаючись за свою посаду директора Бібліотеки НТШ. Після переїзду до США В. Дорошенко вже більше спирався і сподівався на співпрацю з УВАН, а не з НТШ. Його найближчим співробітником у середовищі УВАН став

⁷ Дорошенко В. Пам'яті українських бібліографів...— С. 175—176.

⁸ Див. докладніше: Гирич І, Кавунник В. „Опортунізм“ чи „соціалізм“: до проблеми про внутрішньополітичну дискусію в УСДРП 1909—1912 років. Листи В. Садовського до А. Жука // Український археографічний щорічник.— К., 2013.— Вип. 18.— С. 576—639.

творець архіву УВАН у США Володимир Міяковський. Саме завдяки Володимирові Варламовичу архів В. Дорошенка і потрапив в архів УВАН у США, звідки ми і друкуємо листи Д. Дорошенка.

Коли стало зрозуміло, що утворити новий потужний центр української еміграції у Західній Європі не вдасться, вже у 1946—1947 роках розпочалася акція перенесення культурної роботи політичної еміграції в Північну Америку. Д. Дорошенко як сеньйор і визнаний авторитет наукової діяльності життя еміграції складав списки людей, яких конче і найшвидше треба було перенести на проживання на американський континент. У липні 1946 р. він просив В. Дорошенка подати йому свої біографічні дані для вписання його прізвища до такого списку осіб. Видно було, що Дмитро Іванович сподівався використати В. Дорошенка у своїй праці над розбудовою УВАН, і можливо, в Канаді (про збирання в поїздки до Канади Д. Дорошенко повідомляв в листі за травень 1947 р.). Але цей план не здійснився, бо В. Дорошенко мав надію знайти працю в США, сподіваючись, що його таланти будуть потрібні НТШ, якому він вже віддав майже сорок років життя і у працях якого надрукував найцінніші свої роботи.

Проте надії на З. Кузеля, Р. Смаль-Стоцького, В. Кубійовича, М. Чубатого не справдилися. Номінально лишаючись з титулом директора Бібліотеки НТШ, у цій бібліотеці В. Дорошенко фактично в Америці вже не мав змоги працювати. Ба більше, якщо НТШ організувало свій осідок у Нью-Йорку, то В. Дорошенко зміг прилаштуватися на життя у Філадельфії, лише вряди-годи навідуючись до найбільшого міста української післявоєнної еміграції. У 1940—1950-х він переважно співпрацював у виданнях УВАН, висловлюючи жаль до керманців НТШ, що не подбали про його працю в Нью-Йорку. Хоч і наддніпрянець, В. Дорошенко був передусім соборником, але на схилку життя прихилився до наддніпрянської організації в Америці — УВАН. Володимир Вікторович виявився „чужим“ для НТШ-А. І в листах до В. Міяковського часто ностальгічно згадував „золоті часи“ свого львівського ентешівства під орудою М. Грушевського, який при таких життєвих обставинах дав би „помічну руку“ колишньому своєму співробітнику. Принаймні таке було його переконання. Ця ностальгія за господарською вдачею М. Грушевського спричинила появу низки мемуарно-дослідницьких публікацій В. Дорошенка про НТШ, М. Грушевського та І. Франка.

Інакше склалася доля Д. Дорошенка. Він пристав до групи науковців, які орієнтувалися на розбудову наукової централі УВАН у Канаді. Цей вибір був пов'язаний з тим, що в Канаді сподівалися осісти керівники Української Автокефальної Православної Церкви — Іван Огієнко (митрополит Іларіон) та Мстислав Скрипник. Таким центром мав стати Вінніпег. Дуумвірат церкви і науки передвіщав певні фінансові можливості для розбудови УВАН у Канаді. Активістами цієї справи були професори — літературознавці і мовознавці Леонід Білецький і Ярослав Рудницький, які стали першими академіками УВАН у Канаді, але прапором своїм залишали Д. Дорошенка. Згодом вони тривалий час були президентами УВАН у Канаді. Натомість „справжні творці“ УВАН у Німеччині — Володимир Міяковський і Петро Курінний, сподівалися на розбудову структур УВАН у США та Європі. Перший виїхав до Нью-Йорка і там створив Архів-музей УВАН, другий лишився в Ні-

меччині і був найактивнішим уванівцем Західної Європи, але прихильників своїх вже не мав через обмаління наукової інтелігенції з України у Німеччині. Позаяк В. Дорошенко орієнтувався на переїзд до США, він ближчий контакт мав з В. Міяковським. Контакт з Д. Дорошенком майже урвався.

Д. Дорошенко сподівався знайти в Канаді добре оплачувану працю у вінніпезькій колегії св. Андрія, але погіршення здоров'я (сів голос; про це Дмитро Іванович писав у листі у листопаді 1949 р.) не дало можливість йому викладати, а отже, і одержувати зарплатню. На інші кошти новій політичній еміграції годі було сподіватися. Стосунки з керманічани УАПЦ у Вінніпезі також не склалися. В Канаді він перебував від 1947 до 1950 р. і змушений був повернутися в Німеччину, де й помер наступного, 1951 р. в Мюнхені.

Ще в Німеччині вчені у серпні 1946 р. обговорювали майбутні плани можливих перекладів праць Д. Дорошенка англійською мовою. Цікаво, що вартісними Дмитро Іванович назвав лише дві свої книги про Є. Чикаленка і В. Антоновича. Можливо, Володимира Вікторовича цікавили книжки історика, що стосувалися громадсько-політичного руху в Україні у XIX — на початку XX ст. Бо й сам цій темі присвятив багато часу.

Листи Д. Дорошенка до В. Дорошенка дають додаткову інформацію до постання УВАН у США і Канаді. Згадується спроба НТШ (Р. Смалль-Стоцький) „підм'яти“ під себе УВАН. Наддніпрянські вчені швидко відновили наукову структуру Великої України ще у Німеччині (1945), коли НТШ постало у вільному світі після заборони своєї діяльності у Львові з російсько-радянською окупацією Західної України 1939 р., лише 1947 р. Як найстарша наукова інституція соборної України НТШ претендувало на першість і вважало непотрібним розбиття наукових сил на два партикулярні відлами: західноукраїнську науку — НТШ, та східноукраїнську — УВАН. УВАН спиралася на логіку того, що є продовжувачкою традиції Всеукраїнської академії наук (ВУАН) 1918—1929 років до її комунізації⁹. А у 1920-ті рр. саме ВУАН була керівною науковою інституцією у світі, в тому числі і для галичан. Проте самостійність УВАН пильно обстоювали передусім члени-засновники („справжні творці“) — В. Міяковський і П. Курінний. У травні 1947 р. Д. Дорошенко, який також вважав за потрібне мати дві наукові структури, висловлювався в листі до Володимира Вікторовича про непевність існування і НТШ, і УВАН в еміграційному світі як самостійних структур і не відкидав можливості „розпуститися“ в якійсь американській науковій інституції. Зрештою, обидві інституції виявили свою життєздатність і плідність на науковому полі та існують і досі як у США, так і в Канаді.

Є в листах багато додаткової інформації про поганий стан здоров'я Д. Дорошенка в Канаді в останні роки життя. Він був причиною повернення Дмитра Івановича в Європу. Схоже, що вже в останній рік життя Д. Дорошенка — 1951 р., він вже не листувався з визначним бібліографом і книгознавцем.

⁹ Докладніше див.: Гирич І. До питання про співвідношення концепцій Української академії наук Михайла Грушевського та Української вільної академії наук у Північній Америці // Михайло Грушевський. Студії та джерела.— К., 2019.— Кн. 2.— С. 52—65.

* * *

У цій епістолярній добірці подаємо всі десять на сьогодні відомих листів Дмитра Дорошенка до Володимира Дорошенка. Вони зберігаються у фонді № 76 — Володимир Дорошенко (1879—1963), бібліограф, літературознавець, громадський і політичний діяч, що міститься в Музеї-архіві ім. Дмитра Антоновича УВАН у США у Нью-Йорку.

Чи існують (збереглися) листи В. Дорошенка до Дмитра Івановича встановити не вдалося. В цьому архіві на зберіганні є ф. 312 — Дмитра Дорошенка і ф. 311 — Наталії Дорошенко. Але фонд Д. Дорошенка від самого потрапляння в Америку фактично був депонованим фондом і зберігався спершу в будинку О. Оглоблина в Лудлові (США), згодом — у нью-йоркській квартирі Василя Омельченка. З опублікованого професором Л. Винаром у журналі „Український історик“ листування О. Оглоблина з Н. Дорошенко відомо, що найцінніші матеріали — „валіза з книжками і документами“ померлого першого президента УВАН, були передані на межі 1960—1970-х років дружиною історика — Наталією Михайлівною Дорошенко з Мюнхена тодішньому президентові УВАН Олександрові Оглоблину (Лудлов, США)¹⁰. Він їх тимчасово зберігав у власному будинку, бо готував видання творів Д. Дорошенка. Це видання, в якому мав брати участь тодішній директор УВАН В. Омельченко, так і не було здійснено. І тривалий час перебувало в його нью-йоркському помешканні. Доступ інших дослідників до цих матеріалів не був можливим. Хіба за деякими винятками. Приміром, схоже, з архівом Н. Дорошенко працював Григорій Курас.

Друкуючи листи, ми зберігаємо всі особливості мови Д. Дорошенка, який писав з багатьма лексичними формами мови передреволюційної наддніпрянської та політичної еміграції з Великої України міжвоєнної доби. Виправлялися лише помилки суто коректорського характеру.

Дмитро БУРІМ, Ігор ГИРИЧ

¹⁰ Курас Г. Листи Олександра Оглоблина до Наталії Дорошенко // Український історик.— 2007—2008.— Ч. 3—4 (175—176) / 1—2 (177—178).— С. 311—324.

ЛИСТИ

№ 1

Augsburg, Judenberg, 8
17. VII. 1946 [р.]

Дорогий Володимире Вікторовичу!

Пана Галана¹¹ тут дожидають уже від 15. с[ього] м[ісяця], але його досі немає. Як тільки він тут появиться, і я з ним побачусь,— перекажу йому Ваше бажання.

Ви вже внесені в спис діячів укр[аїнської] культури, поки що в провізоричний спис, який уже переслано до Америки via London. Але для остаточного спису треба мати відомості про рік (дата) народж[ення], про рідний стан, наукову діяльність (де працювали і які головні Ваші праці) і Ваші плани — побажання щодо майбутньої праці. Хоч я те все про Вас знаю й сам, але для точності спишіть, б[удь]-л[аска], і надішліть мені.

Про відновлення праці в Музеї визв[ольної] боротьби¹² я вже чув, але сам не читав і щось не дуже то в це вірю.

Пані Круцько¹³ я не знаю. Перекажу Вол[одимирові] Варл[амови]-чу¹⁴, може він її знає, попрошу, щоб видобув у неї повість Винницької¹⁵ і взяв до себе на схов.

Ми тут стоїмо під знаком нових „перевірок“ і всяких зв'язаних з тим тривою і хвилювань. Осточортіло вже все це до краю!

Вашим Дамам від нас обох.

Ваш Д. Дорошенко

¹¹ Галан Володимир Михайлович (1893—1978) — визначний український громадсько-політичний діяч у США, правник, журналіст. Навчався у Львівському, Віденському і Празькому університетах. У часи Української революції брав участь у визвольних змаганнях за побудову Української держави, командував артилерійським полком УГА. Від 1923 р.— у США. Був організатором першої комбатантської організації — Української стрілецької громади (1925), яка допомагала розбудовувати українське національне життя на рідних землях. Член-засновник і президент Об'єднання українських організацій Америки (1929—1940), президент Об'єднання бувших вояків українців Америки (від 1953 р.). Один із творців журналу „Вісті комбатанта“ (від 1962 р.). Брав участь у створенні Українського конгресового комітету Америки, засновник, виконавчий директор (1947—1955). Підтримував відновлене в Америці видавництво „Червона калина“, видав низку статей і праць (здебільшого на економічні теми) та споминів.

¹² Музей визвольної боротьби України — український музей історії Української революції 1917—1923 років у Празі. Існував у 1925—1948 роках.

¹³ Очевидно, мала стосунок до родини відомого священника з Дрогобиччини о. Андрія Круцька (1887—1967), пароха с. Добрівляни. Його син Роман одним із перших записався в дивізію „Галичина“.

¹⁴ Міяковський Володимир Варламович (1888—1972) — визначний український історик-джерелознавець, публікатор визначальних джерел з історії громадського руху другої половини XIX ст. Творець і довголітній директор Архіву-музею УВАН у США.

¹⁵ Винницька Ірина (справжнє Пеленська) (1906—1990) — українська письменниця, публіцистка, громадсько-політична діячка. Дружина Є.-Ю. Пеленського. Членкиня львівського Пласту і „Просвіти“, працівниця музею Я. Собеського у Львові. Співзасновниця і го-

№ 2

*Haunstetten bei Augsburg
Drosselstr. 8
12. VIII. [19]46 [p.]*

Дорогий Володимире Вікторовичу! З моїх колишніх писань я вважав би за такі, що варті видання в англ[ійському] перекладі, лише такі: 1) Євген Чикаленко, Прага, 1936 (?)¹⁶ (ця книга дає нарис іст[орії] укр[аїнського] руху за останні десятиліття 19. і поч[атку] 20 стол[іть]; 2) Володимир Антонович, Прага, 1941 (?)¹⁷. Більш нічого підходящого не маю. Але обох тих книжок нема в мене під рукою, навіть точної дати їх виходу не пам'ятаю.

Відомості про Вас долучив я до загального списку науковців, який вивготворюю для Америки. Перший, провізоричний спис я вже відіслав місцяць тому, а оце укладаю більш докладний.

Пана Галана досі не було, і де він дівся — невідомо. Потрібні Вам адреси такі: 1) Prof. Al. Choulguine¹⁸, 16 Avenue Victor Hugo, Vanves (Paris), Seine, 2) Jean Rudicev¹⁹, 3 Rue de la Grande Chaumiere, Paris 6, 3) Evgene Batchynsky²⁰, 1, Platz Grand Mésel, Genf.

Сердечний привіт усій Вашій Родині від нас обох!

Ваш Д. Дорошенко.

P. S.

10/VIII померла у Мюнхені пані Сіпкова²¹ (з Праги).

лова Союзу українок Австралії. Член правління СФУЖО. Авторка повістей, що друкувалися у 1940-х рр. у Кракові, „Христина“ і „Музика“.

¹⁶ Дорошенко Д. І. Євген Чикаленко — його життя і громадська діяльність.— Прага, 1934.— 100 с.

¹⁷ Дорошенко Д. І. Володимир Антонович: його життя й наукова та громадська діяльність.— Прага, 1942.— 163 с.

¹⁸ Шульгин Олександр (1889—1960) — український громадський і політичний діяч. Член Товариства українських поступовців, згодом Української партії соціалістів-федералістів. Активний діяч Української революції 1917—1923 років. Генеральний секретар міжнаціональних справ. Посол УНР у Болгарському царстві. На еміграції. Міністр закордонних справ УНР у вигнанні. Професор Українського вільного університету в Празі та Українського високого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова у Празі. Засновник та голова Українського академічного товариства в Парижі. Дійсний член НТШ.

¹⁹ Рудичів Іван (1881—1958) — український громадсько-політичний діяч, директор Бібліотеки ім. Симона Петлюри в Парижі.

²⁰ Бачинський Євген (1885—1978) — український політичний та церковний діяч у Швейцарії, історик української культури, єпископ УАПЦ, посадав один із найбільших у Західній Європі українських архівів і бібліотеку.

²¹ Очевидно, йдеться про Сіпкову Наталію (1897—1946), уродженку Ковеля з Волині, випускницю економічно-кооперативного факультету Української господарської академії у Подєбрадах (1929), інженера-економіста.

№ 3

12. XI. [19]46 [р.]

Дорогий Володимире Вікторовичу!

Дуже дякую за пам'ять і увагу, але діло в тім, що я маю зовсім іншого „янгота“, ніж св. Дмитра Солунського, а саме такого сумнівного святого, як царевич Дмитро Іванович, син Ів[ана] Грозного (15/28 мая)! Мене вже чимало земляків поздоровило і листовно, і телеграфічно. Це дуже мене зворушило, але як, на жаль, самі бачите, як стоїть діло з „янготом“!

Живемо ми не важно, хоремо. Нат[алія] Мих[айлівна] вже другий тиждень лежить у шпиталю, і хто знає, чи не доведеться везти на операцію до Мюнхену. Це була би в нинішніх умовах дуже тяжка і скомплікована річ.

Читав я (прислав листа з Нью-Йорка др. Юрко Русов²²), що Ви стоїте в списку осіб, яким американські євангеліки вистаралися афідавіт²³ до Спол[учених] Штатів. Цею справою опікується єпископ В. Кузів²⁴, який скоро має сюди приїхати. Я теж стою в тім списку (всього там 14 душ). Може й справді пощастить добитися до Америки і там знову вкупі працювати! Коли б то так сталося, очевидно, афідавіт виданий на цілу родину. Перший етап, де єп[ископ] Кузів спиниться, це буде Марбург, а далі він поїде по таборах. Очевидно, відвідає і Вас.

Софії Михайловні²⁵ й Гапуні²⁶ мій сердечний привіт!

Ваш Д. Дорошенко

12. XI. 46.

№ 4

Haunstetten b[ei] Augsburg

Drosselstr. 8

17. 5. 1947 [р.]

Дорогий Володимире Вікторовичу!

Мій виїзд до Канади затягається *ad calendas graecas*²⁷: я маю дозвіл від Контр[ольної] Ради в Берліні, маю візу до Франції, і все-таки ще не

²² Русов Юрій (1895—1961) — український вчений, біолог. Викладав в Українському вільному університеті у Празі, Українській господарській академії в Подебрадах, Українському високому педагогічному інституті ім. М. Драгоманова у Празі. Дійсний член НТШ. Науковий співробітник Університету в Монреалі. Син Олександра Русова та Софії Русової.

²³ Афідевіт (Афідавіт) — письмова урочиста заява, письмове свідчення (твердження про факт), дане під присягою. В афідевіті, подібно до присяги, вживаються клятвені дієслова, а особу, від якої походить афідевіт, попереджають про відповідальність за надання неправдивих даних (свідчень).

²⁴ Кузів Василь (1887—1958) — український церковний та громадський діяч. Єпископ Української Євангельської Реформованої Церкви.

²⁵ Софія Михайлівна Дорошенко — дружина В. Дорошенка.

²⁶ Міра Гармаш (псевдонім) (Володимира Василичин) (1926—2011) — українська поетеса діаспори, донька В. Дорошенка.

²⁷ До грецьких календ (лат.).

маю паперів, з якими можна їхати, і лихий його знає, коли їх матиму! Одним словом, сидимо на місці й шукаємо кімнату, бо наша віддана під нім[ецьких] біженців.

Щодо об'єднання УВАН з Наук[овим] Тов[ариством] ім. Ш[евченка], то я гадаю, що це не вдасться зробити, бо керманічі УВАН не схочуть піти під начало до Тов[ариства] ім. Ш[евченка], я вже це бачу. Та й Нау-к[ове] Тов[ариство] ім. Ш[евченка] не є те саме, що було колись, це ж тільки стара фірма, ще не наповнена якимсь новим змістом. Та й кому й чо-му буде шкодити, що і в Академії і в Н[ауковому] Тов[аристві] існувати-муть дві бібліотечні комісії? УВАН повстало перше, ще в кінці 1945 р., Н[аукове] Тов[ариство] ім. Ш[евченка] відродилось тільки недавно, так чо-му ж воно мусить уступитись перед Академією, ще нічим не виявивши власної праці? Як-не-як праця в Академії вже наладилася і розвиваєть-ся поки що нормально. А що то ближчої будучини, то ми не знаємо, яко вона буде і для УВАН і для Н[аукового] Т[овариства] ім. Ш[евченка], мо-же взагалі доведеться все зліквідувати, або розплистись у якійсь заокеан-ській установі аналогічного типу.

До речі: наші провідники в УВАН провели постанову, що я зали-шаюся її президентом і по евентуальному виїзді до Канади, і я мусив на це погодитись, — не із честолюбства якогось, а щоб репрезентувати Ака-демію в Канаді та Сполуч[ених] Штатах і добиватись змоги зосередити наших науковців в Америці. Ви самі бачите, що я не є автократом в Академії, а виконую лиш бажання її справжніх творців — Міяковського, Курінного²⁸ та ин. Я дуже подався фізично за останні місяці, нездужаю, тяжко мені їздити, одже не можу працювати так, як треба і так як би хті-лося. Все це я з'ясовував не раз провідникам ВУАН, але вони в одно кажуть: залишайтеся, очолюйте, а ми Вам допоможемо. У мене не стає духу відмовити їм.

Через усякі клопоти й журбу, особливо — з помешканням, почуваю себе погано. Надіюся, що з Вами діло стоїть краще, певно Вас залишено в званні DP²⁹, бо інакше Ви про це згадали б.

Нат[алія] Мих[айлівна]³⁰ і я сердечно вітаємо Вас, Софію Михайлов-ну, Гапуню.

Ваш душею Д. Дорошенко.

²⁸ Курінний Петро Петрович (1894—1972) — український вчений, історик, археолог, етно-граф, музезнавець. Один із найактивніших членів ініціативної групи із заснування УВАН.

²⁹ DP — „Ді-Пі“, з англійської displaced persons, „переміщені особи“.

³⁰ Дорошенко Наталія (дівоче прізвище Васильченко) (1888—1970) — українська дра-матична актриса, громадська діячка. Активний член Катеринославської „Просвіти“ (1910—1913). Дружина історика Д. Дорошенка.

№ 5

749 College Ave.
Winnipeg, Man[itoba]
Canada
18. XI. 1949 [р.]

Дорогий Володимире Вікторовичу!

Сталося так, що ми якось відірвалися один від другого і не листувалися між собою навіть перебуваючи в Європі, в тій самій Німеччині. І тепер ми живемо не дуже далеко один від одного, хоч і розділені державними кордонами. Але Ви повірите мені, що не озивався я досі до Вас не з лінощів та байдужости, а просто тому, що був обтяжений працею в ЦПУЄ³¹ і жив серед обставин, що не сприяли взагалі писанню листів (не було стола, за яким можна було б писати). Та те все вже минуло, хоч і в Канаді нам не з медом, як мабуть і Вам у Філадельфії.

Але хочу перейти до головного, про що хотів Вам написати. Ми з Вами вже в старших літах. Я, хоч, виходить, і молодший за Вас на три роки, але фактично вже інвалід, бо рік тому як втратив голос, а через те й заробіток у Колегії св. Андрія³², де викладав аж три предмети. Перестав викладати, а тому з 1. мая нинішнього року нічого вже не заробляю. Тут так: хто не працює, той не їсть. Піддержує мене досі автокефальна Церква, але в самій Церкві пішли роздори, і я не знаю, як далеко вони підуть. Сумне вражіння роблять ці роздори й сварки.

Отож я святкував свій „ювілей“³³ 13. XI. 49, а Ви вже скінчили 70 років життя. Сердечно, щиро Вас вітаю! Довелося Вам пережити царську тюрму, большевицьку окупацію й тепер ще нову еміграцію. Як то Ви все це витримали й витримуете досі? Очевидно, кріпкий запас здоровля, сил та енергії встигли собі придати! Аби Ваша енергія не покидала Вас як найдовше!

У нас з Вами стільки спільних споминів з пережитого. Ми познайомилися в Москві весною 1903 р. і з того часу не раз зустрічалися, поки Ви були на волі. Бачилися у Львові весною 1919 р.³⁴, бачилися в Празі, як Ви колись туди приїздили, а потім листувалися, а Нат[алія] Мих[айлівна] відвідала Вас у Львові в 1939 році й познайомилася з Софією Михайловою та Гапусею. Нарешті бачилися ми й відвідували одне одного в Празі.

Певна річ, стаття про Вас в „Америці“ дає не багато матеріалу (до речі, те число „Америци“ вхопили вчора члени Президії УВАН — ми сходимося що-п'ятниці), очевидно про Вашу працю треба писати більше і докладніше,— адже цей рік і ювілейний — 40-ліття Вашої літератур-

³¹ ЦПУЄ — Центральне представництво української еміграції в Німеччині.

³² Колегія святого Андрея в Вінніпезі (Канада) — вищий навчальний заклад Української Православної Церкви Канади Константинопольського патріархату.

³³ Йдеться про 50-річчя літературної діяльності Д. Дорошенка. „Проф. Д. Дорошенко розпочав свою літературну діяльність 1899 року дописами до „Літературно-Наукового Вістника“ у Львові, подаючи звістки про український театр, про нові книжки, про цікавіші статті в російській пресі з обсягу українсьи і т[ак]е і[нше]“ (Бібліографія праць проф. Д. Дорошенка за 1899—1942 роки.— Прага, 1942.— С. 6).

³⁴ Дописано зверху „(1918)“.

но]-наукової праці, і я буду про цю працю писати, ось тільки трохи за-спокоюся після хвилювань в зв'язку з моїм „ювілеєм“. Я, не Вам кажучи, переніс ще одну аварію — послизнувся в вагоні трамваю і впав, було слизько. Після цього „упадку“ щось у мене помішалось в голові, якийсь шум, хоч голова й ціла. Але не твердо стою на ногах, усе боюся впасти, і Н[аталія] М[ихайлівна] старається мене самого на вулицю не пускати. Одним словом, я розклеївся!

Я нічого або майже нічого не знаю про Ваше родинне життя. Чув, що Гапуся вийшла заміж. За кого? Може є вже й діточки? А як здоровля Софії Михайлівни? Як Ви самі чуєтеся? В нашому віці це не зайве питання. Чи Ви бачитеся з Міліцою Вікторівною? Вона ж десь недалеко від Вас на фермі в Каленика Лисюка, там, де й родина Петриченків, з якою ми листуємось. А де Наталія Вікторівна? Моя Н[аталія] Мих[айлівна] заприятлилася з нею у Львові і часто її згадує. Що з нею, де її чоловік?

Як устанеться між нами знову листовний зв'язок,— може напишете мені відповідь на мої до Вас запитання? Вони дуже цікавлять нас обох. Здоровля Н[аталії] М[ихайлівни] не дуже важне, тепер ще долучається до її звичайних господарських клопотів ще й певний догляд за мною. Сама вона слабує на серце, на нерви, уже в неї розхитані. Її одежи теплої в неї нема, а це в холодній Канаді річ дуже потрібна.

Сердечно вітаємо Вас і всю Вашу Родину, бажаємо Вам ще сил, здоровля й енергії (бачу, що Ви ще її маєте!) Ваш душею Д. Дорошенко.

Тільки що дістав лист від Вашого земляка — лубенця С. Шемета³⁵ і від його небожа Богдана³⁶ з Франції. Вони обоє сидять у Парижі. Сергій Ш[емет] повний всяких планів і проектів, але не хоче кидати Європи. Тай хто б хотів її кидати, як би не большевицька загроза.

№ 6

28. XI. 1949 [р.]

Дорогий Володимире Вікторовичу!

Сьогодні одержав я зразу обидва листи від Вас і дуже Вам дякую за те, що зразу відізналися. Я завжди старався відповідати, за порадою Драгоманова, яку Ви мені слушно пригадуєте,— на скільки можливо, того ж дня, як дістав листа. Але цей мій лист мушу почати з деяких вияснень. Одже, насамперед, я ніколи не „прохоложувався“ відносно Вас і не „бокував“. Намови небіжки Сіпчихи не мали на мене впливу, і я їх не слухав. А що я перестав до Вас писати (вже у Німеччині бувши), то взагалі я став мало писати. Дивна річ, раніше я любив писати листи, а потім в мене пропала охота до листування, і ось тепер я пишу дуже рідко,— не тільки це стосується Вас, але взагалі. Написати листа зробилося для мене важко, сам не зможу пояснити — чому.

³⁵ Шемет Сергій Михайлович (1875—1957) — український громадський і політичний діяч, журналіст та діяч гетьманського руху. Один із засновників УДХП. Після конфлікту В. Липинського з гетьманом — один із найближчих співробітників П. Скоропадського.

³⁶ Шемет Богдан Володимирович (1903—1992) — діяч української еміграції, учасник Визвольної боротьби за постання Української держави, засновник та багатолітній керівник Союзу українських організацій Австралії та Гетьманської організації Австралії.

Що Ви не озвалися на мій „ювілей“, то скажу Вам по правді, як би не Білецький³⁷ та Рудницький³⁸, то я би і не справляв ніякого „ювілею“. Це вони мене намовили, не стільки для мене, скільки для реклями УВАН. Не хочу нічого злого сказати за Білецького, це дуже мила і приємна людина, достойна всякої похвали. Він властиво й виніс на своїх плечах увесь „ювілей“, і брошуру про мене написав, і статті писав, одним словом „прославляв“, як тільки міг, і то — щиро. Але я не те пишу, що хотів би! Мені цікаво почути від Вас, про Ваше життя, а я все пишу за себе самого. Хочеться так багато сказати Вам, ніби надолужити той час, що не писав до Вас, і от тепер я поспішаю, не знаю, з чого почати, нехай уже пізніше, як листування наше вийде в норму, тоді пригадаєте багато чого.

Поки що як „вставку“, повідомлю Вас, що листування Ваше і матеріяли, як що Ви залишили їх в Музеї,— певно вже для Вас пропали. Читають їх не ті, для кого Ви бажали їх зберегти. Я вже цілий рік листуюсь з Наріжним³⁹ (смілива людина,— сидить у пащі лева і не боїться писати, перший до мене озвався, і я вже сам його бережу, як тільки можу). Зв'язок з ним держу ще й через пані Антонович, яка привезла нам останні новини взагалі про земляків, які залишилися в Празі, і яка листується з Наріжними. Вона ж видала через „Укр[аїнський] Голос“ і брошуру про Музей,— звісно, під іншим імям, а не Наріжного.

Не буду скаржитися на долю, вона у нас обох однакова. Поки що держить нас обох на світі. Прав[ославна] Автокеф[альна] Церква в особі арх[ієпископа] Мстислава⁴⁰, який заложив оце й спеціальну кураторію для опіки над УВАН, може з цього щось і вийде. Біда лише, що в самій Церкві роздор між Мстиславом і Консисторією. Стараються їх помирити, між ин[шим] і проф[есор] Ветухов⁴¹ (знали Ви його?). Не думав я, що опинюсь в становищу „людей церковних“, а от — довелося. Сам я, по своїй вдачі і поглядам далекий від церковщини, яка, між ин[шим], роз'їдає тутешнє громадське життя. Сам арх[ієпископ] Мстислав — людина енергійна; він бувший посол варшавс[ького] сойму, багато вже пережив і перетерпів за поляків, і особливо за німців. Він — родич Петлюри (небіж його) і, очевидно, уенеровець. Але до мене дуже коректний, як і я до нього.

³⁷ Білецький Леонід Тимофійович (1882—1955) — український вчений, літературознавець. Дійсний член НТШ. Президент Української вільної академії наук у Канаді.

³⁸ Рудницький Ярослав-Богдан (1910—1995) — український канадський славіст, мовознавець, науковий і громадський діяч, літературознавець. 1949 р. переїхав до Вінніпега (Канада); того ж року заснував відділ україністики в Манітобському університеті. Дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ) (з 1947 р.), член-засновник Української вільної академії наук (УВАН) у Канаді та її президент у 1955—1969 рр.

³⁹ Наріжний Симон (1898—1983) — український історик та бібліограф, дослідник української еміграції в Європі і передусім в Чехо-Словаччині міжвоєнного періоду. Закінчив історико-філологічний факультет Полтавського ІНО та філософський факультет УВУ в Празі. Викладав в Українському високому педагогічному інституті ім. М. Драгоманова та УВУ. Був секретарем Українського історично-філологічного товариства та директором Музею визвольної боротьби України у Празі (1945—1948). Емігрував до Західної Німеччини, згодом — до Австралії.

⁴⁰ Мстислав (Степан Іванович Скрипник) (1898—1993) — український державний, політичний, громадський і церковний діяч, Патріарх Київський і всієї України, Предстоятель Української Автокефальної Православної Церкви, Першоієрарх УАПЦ у США та діаспори.

⁴¹ Ветухів Михайло Олексійович (1902—1959) — український вчений, біолог, генетик, громадський діяч. До війни працював у Харкові. Творець і перший президент УВАН у США.

Дуже дякую за звістки про Вашу рідню. Нат[алія] Мих[айлівна] очарована була Наталією Вік[торів]ною⁴² (ще у Львові) і досі згадує про неї з великим пієтетом. Міліца Вік[торів]ну⁴³ я знав особисто ще з Глухова (що з її чоловіком?) А де Ваша молодша сестра, що була курсисткою в Петербурзі? Міліца Вік[торів]на живе разом з родиною Петриченків, наших приятелів. Від них ми й знаємо про неї. Про те, ніби Гапуся вийшла заміж, чули ми ще в Баварії. Як зараз пригадую її собі в Празі як ми в останнє бачилися з нею — вона була тоді весела, співала, пританцьовувала! Оттак вона й стоїть у моїй пам'яті, наче бачу її перед собою.

Цим разом пишу Вам лиш про справи „персональні“. Про всякі інші нехай слідуєчим разом. Тепер раз висловлю свою радість, що таки між нами знову встановився контакт, що Ви не гніваєтесь на мене (тим більше не „гніваюся“ я!) Будемо хоч листуватись, поки не вдасться нам зустрітись. Живемо ж ми не так далеко, хоч і у двох ріжних державах.

Нат[алія] Мих[айлівна] була дуже втішена, що Ви її згадали. Вона як найсердечніше вітає Вас, Софію Михайловну й Гапусю. Вітайте ж і Ви їх від нас. До речі: як ми маємо писати: чи Гапусю, чи Гапунцю? По мойому, треба називати так, як вона сама звикла змалку, щоб її називали! Адже правда?

28. XI. 1949.

Ваш душею Д. Дорошенко

Про Ваше 40-ліття напишу в „Укр[аїнському] Голосі“, який певно не відмовиться, або в „Україн[ському] Роб[ітнику]“ (як що Ви самі не відмовитесь, щоб я писав про Вас в „гетьманським“ органі). Кубійович⁴⁴, Кузеля⁴⁵ і Чубатий⁴⁶ дійсно — „свині“ (я маю підстави так казати!) Очевидна річ, Н[ауков]е Т[овариство] ім. Ш[евченка] мусить видати брошуру Вашу, і гроші на видання знайдуться. Перша частина моїх споминів (1901—1914)⁴⁷ видана, і я Вам пришло.

⁴² Дорошенко Наталія Вікторівна — педагогиня і бібліограф. Рідна сестра В. Дорошенка.

⁴³ Дорошенко Міліца Вікторівна (1892 р. н.). 1914 р. закінчила Московські педагогічні курси. Від 1924 р. працювала у Всенародній бібліотеці України при УАН. Рідна сестра В. Дорошенка.

⁴⁴ Кубійович Володимир (1900—1985) — український географ, видавець, громадсько-політичний діяч, організатор видання та головний редактор Енциклопедії українознавства та фундаментальної праці „Географія українських і сумежних земель“. У часи Другої світової війни — голова Українського центрального комітету головної української репрезентації перед німецькою окупаційною владою.

⁴⁵ Кузеля Зенон (1882—1952) — український мовознавець, бібліограф, фольклорист, етнограф, історик, журналіст, редактор, видавець, громадський діяч. Співредактор перших томів Енциклопедії українознавства. Голова НТШ у 1949—1952 роках.

⁴⁶ Чубатий Микола (1889—1975) — історик Української церкви і права, дійсний член НТШ, громадський діяч.

⁴⁷ Дорошенко Д. І. Мої спомини про давнє-минуле (1901—1914).— Вінніпег, 1949.— 167 с.

№ 7

24. XII. 1949 [р.]

Дорогий Володимире Вікторовичу!

Тепер до мене прийшла черга нарікати, що Ви не зразу відповідаєте на листи! Чи Ви одержали мого листа? Не маю відповіді...

Вчора 24. XII. Президія Академії затвердила Ваш вибір на дійсного члена ВУАН, і Ви цими днями дістанете офіційне повідомлення. Не дивуйтеся їй не нарікайте, що все у нас діється помалу: нема кому робити. Я хворий, і як ударили морози, то я стараюсь не виходити з хати, щоб не застудити горло. Білецький живе далеко, і в його вдома вся родина хвора на грипу. Один Рудницький ще тримається, як молодий і моторніший. Але і в його в хаті так холодно, що вчора засідання відбули в кожухах. Клімат Канади тяжкий, зима тут люта.

Від д-ра Цегельського ще нема відповіді, я йому вислав статтю про Вас, думаю, що видрукує.

Як себе почуваєте? Як здоровля Ваше, Софії Михайловни, Гапусі? Нат[алія] Мих[айлівна] разом з моїм засилає всім Вам сердечний привіт.
Ваш Д. Дорошенко

P. S. До Вас ціла наша Президія ставиться як з найбільшою пошаною, дуже Вас цінить, а як трапляються недотягнення, то будьте за їх виро-зумілі, не беріть за зле, будьте певні, що тут немає супроти Вас лихої во-лі, а просто — технічний дефект нашої організації справи. Я вже скінчив свої спогади в „Укр[аїнському] Голосі“, тепер торгуюся, може щось витор-гую за окреме видання. Завтра починається там же в „У[країнському] Го-л[осі]“ друк моєї статті „Грушевський як голова Наук[ового] Тов[ариства] ім. Шевченка“. Вчора на Президії вирішили відновити видання „Украї-ни“⁴⁸, що припинилося в кінці 1930 року, — як що здобудемо кошти на друк. Може Ви щось дасте для першої книги? То висилайте просто на мої руки. Звісно — gratis⁴⁹, бо хто ж заплатить?

№ 8

29. XII. 1949 [р.]

Дорогий Володимире Вікторовичу!

Спасибі Вам за листа, хоч він і не дуже веселий... Та що зробите, ко-ли веселих подій нема ані у Вашому, а ні мойому житті. Ваша правда, не так і не в таких обставинах думали ми доживати вік. Але така вже наша доля. Читав я Вашого листа в голос Наталії Михайловні, обом нам дуже цікаво було довідатись, як Ви там в Богоспасаємій Філадельфії улашту-вались. Та й Ваші звістки про рідню, про сестер, нам дуже цікаві.

⁴⁸ „Україна“ — орган Історичної секції Української академії наук, що у 1924—1930 рр. виходила за редакцією М. Грушевського. Всього з'явилося 43 книги.

⁴⁹ Gratis (лат.) — безкоштовно.

Ваші уваги про наші часописи дуже влучні. „Укр[аїнський] Робітник“⁵⁰ і нам дуже не до вподоби. Видко, Русов не має газетярського хисту, і його часопис просто нудно читати. Від Євтимовича⁵¹ поки що боги нас рятують, але за те він загрожує прибути до Штатів. Людина у високій мірі настирлива і взагалі неприємна. Від Цегельського⁵² досі не маю відповіді, жду з кожною поштою. Мабуть, він не має мудрої звички покійного Драгоманова — відповідати на листи відразу. „Америку“ він мені висилає, і я читаю його примітки до Вашої статті про Наук[ове] Тов[ариство] ім. Ш[евченка]. Чи він там точно пригадує людей і події, це Вам краще знати. Моя стаття про роллю Грушевського в Наук[овому] Т[оваристві] вже видрукована — початок. Бачу, що буде невелика. Писав я про те, про що й Ви пишете, тільки коротше. Та не зашкодить.

А от Вашого доручення — подивитись в „Укр[аїнський] Голос“⁵³ за минулий рік — я не виконав, і то ось чому: вчора на ніч ударив великий мороз і заповідають ще більший. В таку погоду я взагалі не виходжу з хати, боюся застудити своє горло, що зробите! „старість не радість“. Коли завтра мороз попустить, поїду до редакції і наведу потрібні Вам справки. У себе я комплекту не маю, взагалі не маю, де дітись від паперів і часописів, признаюсь Вам одверто — нищу багато матеріялу, бо нема де ховати. Не здивуйте. Останніми часами почуваю себе взагалі не важно і мушу сугобо стеретися. Маю грипу.

Чи Ви вже одержали „грамоту“ на членство ВУАН? Я вже підписав її і віддав пані Антонович⁵⁴, яка по сусідству відвідує нас і виконує роллю Меркурія: приносить мені від Рудницького пошту і забирає те, що в мене назбиралося. Це мені улекшує зносини з світом.

Питаєте про Іларіона Огієнка⁵⁵. Не хочеться й говорити! Хоч ми живемо близько один від одного, але не маємо між собою ніяких стосунків, перервали їх зразу, як я сюди приїхав. Огієнко пішов під московського патріярха в надії, що большевики дадуть йому митру в Києві. Він тут з усякого боку себе скомпромітував. А взагалі він — маніяк і психопат, терпить на *maniam grandiosam*⁵⁶, і місце йому властиво в Києві на Кирилівці, або у Львові в Кульпаркові⁵⁷. Ми з ним товариші по Київ[ському] Уні-

⁵⁰ „Український Робітник“ — український тижневик, орган Союзу Гетьманців Державників у Канаді. Виходив у 1934—1954 роках у Торонто.

⁵¹ Євтимович Варфоломій Пимонович (1889—1950) — український військовий та громадсько-політичний діяч. Підполковник Армії УНР. Член Управи Українського військово-історичного товариства у Польщі. Офіцер дивізії Ваффен СС „Галичина“.

⁵² Цегельський Лонгин (1875—1950) — український громадсько-політичний діяч, дипломат, журналіст, видавець. У 1920—1921 рр.— представник Уряду ЗУНР у США. У 1943—1950 рр.— редактор популярного часопису „Америка“.

⁵³ „Український Голос“ — українська газета-тижневик. Виходить з 1910 р. у Вінніпезі (Канада) як періодичне видання Української видавничої спілки „Тризуб“. Орган Союзу українців самостійників (з 1927 р.).

⁵⁴ Антонович-Рудницька Марина Дмитрівна (1911—1997) — українська культурна діячка, вчений-літературознавець. Донька Дмитра та Катерини Антоновичів. Дружина Ярослава Рудницького.

⁵⁵ Митрополит Іларіон (Огієнко Іван Іванович) (1882—1972) — український політичний, громадський та церковний діяч; вчений, єпископ ППЦ (від 1940 р.), митрополит УАПЦ (від 1944 р.), предстоятель УГПЦК (від 1951 р.).

⁵⁶ Манія величі (лат.).

⁵⁷ Кирилівська (ім. Павлова в радянський час) та Кульпарків — найвідоміші психіатричні лікарні у Києві та Львові.

верситету, по „Раді“ і т. д., але що ж Ви зробите, коли пиха задавила чоловіка? По prostu став варіятом, і з ним неприємно мати діло.

Очевидно, що покійний Ол[ександр] Гн[атович]⁵⁸ був на цілу голову вищий від усіх цих сучасних ієрархів, але що б він робив, як би дожив: поневірявся б так, як і ми всі по таборах, або десь гинув в Канаді чи в Америці. Та й старий би він був: родився в 1870 році. А яке було невичерпане джерело енергії й ініціативи!

А ргоро: що Вам уже стукнуло 3. X. 1949. сімдесят літ, я оце тільки від Вас довідався. Старість ще не глибока, але фізично працювати вже не під силу, як Вам, так і мені. А інтелектуальної праці знайти ще тяжче.

Кінчаю привітаними для Ваших дам від нас обох і побажаннями.

Ваш Д. Дорошенко

P. S. Мій лист до Вас перебив рідкий гість: Євангелічний пастор др. Яремко⁵⁹ з-під Йорктона (тут в Канаді). Доволі освічений чоловік, але немає що тут робити, нема книжок для його праці. Але має кілька рідких книжок, м[іж] ін[шим], Скворода твори від 1912 р., Бонч-Бруевича.

№ 9

4. III. 1950 [р.]

Дорогий Володимире Вікторовичу!

Не знаю, з чого й почати і як просити у Вас вибачення за мою неакуратність у листуванні і невиконання даних Вам обіцянок. Причина того всього — мій хворобливий стан. Досі не можу прийти в норму і мабуть ще тиждень пройде, поки у мене все більш — менш заспокоїться. Ви читаете в газетах, що я там десь виступаю, от, наприклад, завтра 5. III. промовляю (в мікрофон) на Академії Шевченківській. Але все це роблю як якийсь голованізований труп. Беруть мене і везуть. 7. III. везуть до шпиталю для досліду над станом мого здоров'я. Може виявиться, що якоїсь великої небезпеки нема. Після шпитального лікування я Вам напишу, що зі мною. А до того часу прошу терпеливо почекати. За мене виступає Нат[алія] Мих[айлівна]. Ось вона виступала в Колегії Св. Андрія з своїми споминами про Лесю Українку і мала великий успіх. Завтра на Академії Шевченка буде деклямувати. Так само й на Шевч[енківській] Академії, що її улаштує 12. III. „КУК“⁶⁰.

⁵⁸ Лотоцький Олександр Гнатович (1870—1939) — український громадсько-політичний діяч, письменник, науковець. Активний учасник Української революції 1917—1923 років. Генеральний писар Генерального Секретаріату України. У 1919—1920 роках — Голова дипломатичної місії УНР в Османській імперії. На еміграції. Міністр внутрішніх справ уряду УНР в екзилі (1927—1930). Засновник та директор Українського наукового інституту у Варшаві (1930—1938).

⁵⁹ Яремко Михайло (1914—1970) — пастор Протестанської церкви Канади. Закінчив теологічні студії у Швейцарії. Мав докторат з філософії Віденського університету. Викладав в УВУ у Мюнхені. Прибув до Канади 1948 р. Працював у Манітобському університеті. Був перекладачем у канадській еміграційній місії. Згодом переїхав до США.

⁶⁰ КУК — Комітет українців Канади — громадська представницька організація, яка об'єднала 33 українські організації Канади.

Мені тяжко писати, і я кінчаю. Обоє ми сердечно вітаємо Софію Михайловну, Гапунцю й Вас і бажаємо Вам здоровля і всього найкращого в світі (— плеоназм, бо над здоровля нічого кращого в світі немає!)

Ваш душею Д. Дорошенко.

Коли ж Ви скінчите про Грушевського як голову Н[аукового] Т[овариства] ім. Ш[евченка]?

Уважно читаю кожен рядочок, бо все мені дуже цікаво.

№ 10

23. III. 1950 [р.]

Дорогий Володимире Вікторовичу!

Проф. Рудницький позавчора, будучи в мене, переказував, що Ви хотіли б мати виказ моїх статей у „Записках“ Н[аукового] Т[овариства] ім. Ш[евченка]. На жаль, задовольнити Вашого бажання не можу, бо не маю ані якісеньких записів, заміток і т. ин. Комплект „Записок“ (від самого їх початку) є у бібліотеці Президії УВАН, і в разі потреби, з нього будуть зроблені для Вас виписки чи справки. Але пройде з тим трохи часу, бо Рудницькі тепер саме перепроводжуються до нової хати, де буде бібліотека і Архів.

Як посувається друк Вашої праці про Н[аукове] Т[овариство] ім. Ш[евченка]? Дуже чекаю на неї.

У мене нова халепа із здоровлям: я впав на вулиці й не міг сам устати, прохожі підвели мене й завели до хати. Недавно оглядав мене лікар-спеціаліст, сказав, що рана моя по операції вже гоїться, може на літо буду в стані говорити, а от що до мого „падіння“, то справа гірша, чи не ознака це порушення „статичної рівноваги“... Завтра Нат[алія] Мих[айлівна] везе мене до другого лікаря, нашого приятеля, який надіємось, скаже нам правду. В мене страшенно високий тиск крові, може, моя хвороба має з тим зв'язок. У Європі лікували той тиск, як ознаку склерозу, йодом, а тут лікують чимсь іншим, чорт його знає чим.

Вибачте, що забираю у Вас час читанням про нецікаві речі, такі, як хвороба, але — що вдіяти... Видко зближається кінець і з ним усякі хвороби.

Сердечний привіт від нас обох Софії Михайловні й Гапунці.

Ваш Д. Дорошенко

Наталія Михайловна боїться пускати мене самого, щоб я не впав або не попав під авто, тому взяла мене під домашній арешт.